Вступ до ПЕРШОЇ КНИГИ ХРОНІК

Перша та Друга книги Хронік є однією книгою єврейської Біблії, які містять історичні аннали Ізраїлю. Вони буквально охоплюють весь старозавітний період від Адама до вавилонського полону та перського указу, який дозволив вигнанцям повернутися до Палестини. Книги Хронік містять у собі старозавітну історію ізраїльського народу для вигнанців, які повернулися з неволі.

Зміст

1 – 9 Родоводи від Адама до Давида

Від Адама до Авраама, і від Авраама до Якова (1); від Якова до Давида (2); від Давида до полону (3); 12 племен Ізраїлю (4 – 8); мешканці Єрусалиму та сім'я Саула (9);

10 – 29 Життя та царювання Давида

Смерть Саула (10); початок царювання Давида та завоювання Єрусалиму (11); лицарі Давида (11 – 12); перенесення ковчегу (13); перемога над филистимцями (14); ковчег принесено в Єрусалим (15); служіння подяки та пам'яті (16); відмова у проханні побудувати храм Господу, але підтвердження Божого завіту з Давидом (17); війни (18 – 20); гріховний перепис (21); приготування до будівництва храму (22); організація служіння левітів (23 – 26); Давидові начальники над військовими та цивільними справами (27); прощальне звернення Давида до народу та сина Соломона в очікуванні зведення храму (28 – 29); сходження Соломона на престол і смерть Давида (29)

Головна тема

Після вавилонського вигнання залишок євреїв під проводом Езри повернувся до Палестини, щоб відновити релігію Мойсея. Цим людям було вкрай важливо нагадати про їх духовне коріння. Їм було потрібно перезакласти свою релігійну основу. Автор книги (ймовірно, Езра) вміло підібрав історичні деталі, які закладуть у колишніх вигнанців основу головних принципів юдаїзму – належного місця закону, храму та священства. У книзі завітним стосункам із Богом відведене центральне місце. Ті, хто відмовляється вчитися на помилках минулого, приречені повторювати їх. Ключ до нашого успішного майбутнього лежить у нашому минулому.

КІНЦЕВІ ПРИМІТКИ 9

ПЕРША КНИГА ХРОНІК

1:2 аЄвр. *Кенан*

1:4 аЗа масоретським текстом і Вульгатою; Септуагінта додає *сини Ноя*.

1:6 аВ Буття 10:3 – *Ріфат*

1:7 аВ Буття 10:4 – *Таршіш*

bВ Буття 10:4 – *доданійці*

1:9 аВ Буття 10:7 – *Сабта*

1:17 аВ Буття 10:23 – *Маш*

1:19 аБукв. *Розділення*

1:22 аВ Буття 10:28 – *Обал*

[1:32] Хоча Кетура згадується в Біблії лише чотири рази (Буття 25:1, 4; 1 Хронік 1:32–33), її зв'язок з Авраамом ставиться під сумнів: вона його була «дружиною» чи «наложницею»? Відомо, що під час свого правління Давид мав «дружин» і «наложниць» (2 Самуїла 19:5). Також у Соломона «було… сімсот жінок і триста наложниць» (1 Царів 11:3). У цьому контексті слова «дружини» (*'ішша*) і «наложниці» (*пілегеш*) мають різні значення і майже ніколи не використовуються як синоніми. Тож виникає запитання, чому Кетуру в Буття 25:1 названо дружиною Авраама, а в 1 Хронік 1:32 – його наложницею?

По-перше, для існування справжнього протиріччя між 1 Хронік 1:32–33 і Буття 25:1, потрібно знати, чи стосуються ці уривки одного й того самого часу. Можливо, Кетура спочатку була «наложницею» Авраама, а пізніше стала його «дружиною». У такому випадку автори книг Біблії могли би правомірно застосовувати до неї обидва терміни.

По-друге, хоча було б дещо незвично використовувати терміни «дружини» та «наложниці» як синоніми під час монархічного періоду ізраїльської історії, дані свідчать про те, що в патріархальні часи використання цих термінів для позначення однієї особи було певною мірою нормальним. Зверніть увагу на наступне:

• Білга, служниця Рахилі (Буття 29:29), була однією з «наложниць» Якова (35:22). Але її також названо його «дружиною» як до, так і після того, як вона народила Якову двох синів (30:4; 37:2).

• В Буття 16:3 Аґар названо «дружиною» Авраама (*'ішша*), тоді як з Буття 25:6 випливає, що Аґар, рабиня Сарри, також була його «наложницею» (*пілегеш*).

• Хоча в Буття 25:1 сказано: «…взяв собі Авраам **жінку** на ім'я Кетура», вірш 6, схоже, вказує на те, що Кетура також була його наложницею.

• «Усе, що було в нього, Авраам віддав Ісакові. А синам **наложниць**, які були в Авраама, ще за свого життя Авраам дав дарунки і відіслав їх від свого сина Ісаака на схід – до східної землі» (25:5–6).

• Ісаак, син Сарри, був відокремлений від усіх інших синів Авраама, яких народили йому його **наложниці**. Це може свідчити про те, що Кетура, яка не була матір'ю Ісаака, була описана як наложниця (пор. 1 Хронік 1:32).

Знавець івриту Віктор Гамільтон вважає, що стосунки між наложницями та дружинами за часів патріархів **не були** схожі на ті, що спостерігалися за часів Давида та Соломона. Розумно зробити висновок, що це «співвідношення» в Книзі Буття вказує на те, «що наложниці Авраама та Якова не були такими в тому сенсі, який цей термін отримав пізніше, адже в той час не було підходящого терміну для позначення цього типу наложниць; таким чином терміни на позначення дружини та наложниці використовувалися як синоніми для позначення статусу цих жінок в оповіданнях про патріархів»[1]. У статті щодо походження терміну *пілегеш* (наложниця) нині покійний семітист доктор Хаїм Рабін написав: «Попеременне використання цих термінів у

межах легко сприйнятого контексту історії створювало враження такого собі "проміжного" стану»[2].

Кетура була дружиною-наложницею. Схоже, вона була більше ніж наложницею (які часто вважалися другорядними дружинами і мали статус рабинь), але не була рівною Саррі, першій «дружині» Авраама і матері обіцяного сина (Буття 17:15–22). Подібно до того, як Білга, наложниця Якова, не могла суперничати з Рахиль чи Лією, Кетура не була рівною Саррі. Таким чином, автори біблійного оповідання не помилялися, коли характеризували Кетуру та Білгу як дружин і наложниць; вони просто використали ці два слова на позначення «проміжного» статусу цих жінок.

1:36 aВ Буття 36:11 – *Цефо*
bПорівняйте Буття 36:12
1:40 aВ Буття 36:23 – *Алван*
bВ Буття 36:23 – *Шефо*
1:41 aВ Буття 36:26 – *Хемдан*
1:42 aВ Буття 36:27 – *Акан*
1:50 aВ Буття 36:39 – *Гадар*
bВ Буття 36:39 – Пау
2:7 aВ Ісуса Навина 7:1 та інших місцях – *Акан*
2:9 aУ 2:18, 42 – *Калеб*
2:17 aПорівняйте 2 Самуїла 17:25

[2:13–15] Давид був сьомим чи восьмим сином Єссея? Згідно 1 Самуїла, Давид був наймолодшим із восьми синів Єссея (16:10–11; 17:12), але в 1 Хронік 2:15 Давид зазначений як «сьомий» син Єссея. Як Давид міг бути і сьомим, і восьмим сином свого батька?

Імовірною відповіддю може бути те, що один із синів Єссея, яких було показано Самуїлу у Вифлеємі (1 Самуїла 16), міг померти ще молодим і не залишити потомства. Таким чином, в якійсь момент Давид був наймолодшим із **восьми** синів, а в інший – наймолодшим із **семи** синів. Також треба пам'ятати, що єврейські родоводи часто містили імена лише тих, хто мав певне значення для майбутніх поколінь[3]. Цілком зрозуміло, що якби один із братів Давида помер до того, як одружився та народив дітей, про нього б не згадали в загальному родоводі.

Розглянемо також ситуацію, за якою у хлопця є семеро молодших братів, у тому числі й брат, який загинув у автомобільній аварії у віці п'яти років. Коли цей хлопець згодом одружиться і матиме дітей, чи можливо, що його діти казатимуть про своїх «шістьох дядьків» і про те, що їхній тато є найстаршим із семи братів? Імовірно. Чи можуть бути ситуації, коли вони можуть згадувати у розмовах і померлого брата свого тата, і в таких випадках казати, що їхній батько є найстаршим із восьми синів, один із яких помер у дитинстві? Безсумнівно.

Щоправда, в Біблії ніде не згадується про те, що один із братів Давида помер у молодому віці, але це може матися на увазі, коли в 1 Хронік 2:13–15 згадується на одного сина менше[4]. Казати, що один із братів Давида міг померти у відносно молодому віці не є прийнятним поясненням, значить заперечувати, що Біблія може говорити про деякі речі й непрямо. Тим не менш, це факт (Дії 8:35–36). Крім того, якщо сьогодні люди, які втратили дітей або братів і сестер, можуть правомірно говорити про кількість своєї сім'ї в двох різних значеннях, чи не повинні ми також визнавати таке право за авторами книг Біблії при обговоренні різних сімей?

2:52 aТе саме, що *манахтійці*, вірш 54
3:1 aУ 2 Самуїла 3:3 – *Кілеаб*
3:5 aВ 14:4 та 2 Самуїла 5:14 – *Шаммуа*
bУ 2 Самуїла 11:3 – *Еліям*
3:6 aВ 14:5 – *Елпелет*

3:12 аВ Ісаї 6:1 – *Уззія*

3:15 аУ 2 Царів 23:31 – *Єгоахаз*

3:16 аПорівняйте 2 Царів 24:17

3:17 аТакож *Конія* в Єремії 22:24 і *Єгоякін* у 2 Царів 24:8

bАбо *Єхонії браття були*

[3:19] На перший погляд багато імен і родинних зв'язків у Святому Письмі можуть трохи заплутати. Авраам одружився із Саррою, своєю зведеною сестрою (Буття 20:12; див. 17:15–16; 22:17). Їхній син Ісаак одружився з Ревекою, своєю троюрідною сестрою (Буття 22:20–23; 24:4,15). Яків, онук Авраама, одружився зі своїми двоюрідними сестрами, Рахиль і Лією, які були сестрами (Буття 24:29; 29:15–30). Через багато років син Якова, Юда, переспав із власною невісткою (вважаючи, що вона повія), яка згодом народила двох синів – Переца і Зераха. В одному сенсі ці хлопці були його синами, а в іншому – його онуками (Буття 38:12–30).

Зеруббабел – ще одна історична постать у родоводі Христа, навколо якої існує певна плутанина. Тоді як книги Езри (3:2, 8; 5:2), Неемії (12:1), Ангея (1:1, 12, 14; 2:2; 2:23), Матвія (1:12) і Луки (3:27) зазначають, що Зеруббабел був «сином Шеалтіїла», літописець зазначив таку інформацію про його безпосереднє походження: «Сини Єхонії: Ассір, **його син Шеалтіїл**, Малкірам, Педая, Шенаццар, Єкамія, Хошама і Недабія. **Сини Педаї: Зеруббабел** і Шімеї» (1 Хронік 3:17–19). Виникає очевидне запитання: «Чому в 1 Хронік 3:19 батьком Зеруббабела названо Педаю, якщо скрізь у Святому Письмі його батьком названо Шеалтіїла?»

Багато скептиків швидко зараховують 1 Хронік 3:19 до випадків суперечності. Але насправді існують розумні потенційні рішення цієї головоломки. По-перше, цілком можливо, що Зеруббабела народив один брат, а виховував інший. Згадаймо, що Мордекай вважався батьком цариці Естер (він «виховав» майбутню царицю Персії, «забравши її до себе за дочку», Естер 2:7), хоча насправді він був її двоюрідним братом. Ісус, «будучи, як вважали, сином Йосифа», насправді був «Сином Бога» (Луки 3:23). Йосиф допомагав виховувати Ісуса, і його вважали Його біологічним батьком (Матвія 13:55), але він у жодному разі не був батьком Ісуса в звичайному розумінні цього слова. Просто іноді буває так, шо «сина» виховує «тато», який не є його батьком у прямому сенсі цього слова.

Інше розумне можливе пояснення відмінностей у вищезгаданих віршах стосується припису закону Мойсея про левіратний шлюб, з яким багато хто не знайомий. Згідно із Второзаконня 25:5–6,

> Якщо брати житимуть разом, і один з них помре, й в нього не буде сина, то дружина померлого не вийде заміж назовні, за чужого чоловіка. Брат її чоловіка ввійде до неї, візьме її собі за дружину і співживе з нею. І **буде, – первородний, якого вона народить, підніме ім'я того брата**, який помер, – і його ім'я не було стерте з Ізраїлю (див. Матвія 22:24–26).

Якщо Шеалтіїл був одружений, але помер, не народивши сина, його брат Педая міг взяти собі його дружину. В такому випадку їхній первісток (Зеруббабел) носив би ім'я Шеалтіїла, а не Педаї (хоча у строго біологічному сенсі Зеруббабел був би сином Педаї).

Слід визнати, що Біблія не пояснює, чому 1 Хронік 3:19 відрізняється від інших уривків у Святому Письмі, в яких Зеруббабела названо сином Шеалтіїла. Однак можна встановити, що існують логічні можливості існування таких відмінностей. По правді кажучи, **без додаткової інформації** було б так само несправедливо звинувачувати літописця у наданні неправдивої інформації про батька Зеруббабела, як і підлітка, який називає «татом» свого діда, який його виховав. Звичайно, ми всі розуміємо переваги стриманості у судженнях і нерозумність поспішних висновків.

4:9 аБукв. *Він спричинить біль*

4:13 аСептуагінта і Вульгата додають *і Меонатай*.

4:14 аБукв. *Долина Майстрів*

4:18 аАбо *його жінка-юлейка*

4:23 aБукв. *Рослини*
bБукв. *Живі огорожі*
4:24 aВ Бутті 46:10 – *Яхін*
bВ Бутті 46:10 – *Цохар*
4:33 aАбо *Баал Беера* (пор. Ісуса Навина 19:8)
5:6 aЄвр. *Тілґат-Пілнезер*
5:26 aЄвр. *Тілґат-Пілнезер*
5:27 aЄвр. *Гершом* (альтернативне написання імені *Гершон*, як у 6:1, 5, 28, 47 і 56)
6:11 aПорівняйте вірш 20
bУ вірші 20 і 1 Самуїла 1:1 – *Цуф*
cПорівняйте вірш 19
6:12 aПорівняйте вірш 19
6:13 aУ Септуагінті, сирійських і арабських перекладах – *Йоел* (пор. вірш 18 і 1 Самуїла 8:2)
6:19 aУ 1 Самуїла 1:1 – *Елігу*
bУ 1 Самуїла 1:1 – *Тоху*
6:43 aВ Ісуса Навина 21:15 – *Холон*
6:44 aВ Ісуса Навина 21:16 – *Аїн*
6:45 aВ Ісуса Навина 21:18 – *Алмон*
6:77 aАбо Аїн Ріммон, див. 4:32
7:1 aВ Буття 46:13 – *Пувва*
7:12 aУ Числах 26:39 – *Шефуфам*
7:13 aВ Буття 46:24 – *Яхсеїл*
bВ Буття 46:24 – *Шіллем*
7:14 aСин Ґілеада (пор. Числа 26:30, 31)
7:15 aПорівняйте вірш 12
cПорівняйте Числа 26:30–33
7:23 aБукв. *Трагічний*
7:27 aЄвр. *Нон*
7:28 aВ багатьох єврейських манускриптах, Біблії Бомберга, Септуагінті, Таргумі та Вульгаті – *Газза.*
7:31 aАбо *Бірзоти*
7:32 aУ вірші 35 – *Гелем*
7:37 aУ вірші 38 – *Єтер*
8:1 aУ Числах 26:38 – *Ахірам*
8:3 aУ Числах 26:40 – *Ард*
8:32 aУ 9:38 – *Шімей*
8:33 aТакож син Ґібеона (пор. 9:36, 39)
bУ 1 Самуїла 14:49 – *Їшві*
cУ 2 Самуїла 2:8 й інших місцях – *Іш Бошет*
8:34 aУ 2 Самуїла 4:4 – *Мефібошет*
8:36 aУ 9:42 – *Яра*
8:37 aУ 9:43 – *Рефая*
9:37 aУ 8:31 – *Зекер*
9:38 aУ 8:32 – *Шімея*
9:41 aЗа масоретським текстом і Септуагінтою; в арабських і сирійських перекладах, Таргумі і Вульгаті додано: *і Ахаза* (пор. 8:35).
9:42 aУ 8:36 – *Йоядда*
9:43 aУ 8:37 – *Рафа*

[10:6] Хоча згідно 2 Самуїла 2:8–10 син Саула Іш Бошет був ще живий після смерті Саула і фактично царював над Ізраїлем протягом двох років після смерті свого батька, літописець зазначає, що «помер Саул і три його сини, – увесь його дім. Вони разом померли» (10:6) від рук филистимців. Дехто стверджує, що ці уривки несумісні, оскільки **передбачається**,

що фраза «весь його дім» (євр. *каал бейтов*) має буквально включати кожного сина Саула. Однак таке припущення можна підтвердити не більше, ніж те, що «ввесь його дім» включав також дочок Саула, Мераб і Мікал. (Зрозуміло, що його дочки не воювали б із филистимцями на полі бою і не були б включені до «всього» дому Саула). У 1 Самуїла 31:6, паралельному тексті до 1 Хронік 10:6, сказано: «І помер Саул, **його три сини**, той, хто носив його зброю, і **всі його люди** в той день разом». Насправді у Саула було чотири сини (включаючи Іш Бошета, 2 Самуїла 2:8), але фраза «його три сини» вказує на тих, хто насправді брав участь у битві проти филистимців разом зі своїм батьком. (Нам невідомо, чому там не було Іш Бошета). Подібним чином, фраза «всі його люди», очевидно не означала кожного слугу Саула під час його царювання, але **всіх тих слуг, які були з ним у той час у тому місці**. Слід пам'ятати, що, подібно до сучасних перебільшувань у розмовній мові, автори біблійних текстів також часто вживали гіперболу.

Крім того, навіть якби й можна було довести, що літописець мав на увазі, що буквально кожна особа, яка жила у фізичному «домі Саула», померла в той самий день, коли загинув Саул, все одно не можна було б довести, що таке тлумачення суперечить тому, що Іш Бошет залишився в живих. Чому? Тому що цілком можливо, що Іш Бошет, якому на той час було 40 років (2 Самуїла 2:10), більше не жив у «домі» Саула. Якщо Давидові сини Амнон і Абшалом мали свої власні «дома» під час царювання Давида (2 Самуїла 13:7–8, 20), хіба Іш Бошет не міг мати власного дому під час правління свого батька? Відповідь уже міститься у запитанні.

11:8 аБукв. *Звалище*
11:11 аЗа Кетібом, Септуагінтою і Вульгатою (пор. 2 Самуїла 23:8).
11:20 аЗа масоретським текстом, Септуагінтою і Вульгатою; в сирійських перекладах – *тридцяти*.
11:27 аУ 2 Самуїла 23:26 – *палтієць*
11:30 аУ 1 Хронік 27:15 – *Хелдай*
11:32 аУ 2 Самуїла 23:30 – *Гіддай*
bУ 2 Самуїла 23:31 – *Абі Албон*
11:33 аУ 2 Самуїла 23:31 – *бархемієць*
11:39 аУ 2 Самуїла 23:37 – *бееротієць*
13:6 аДо *Баал Юди* (пор. 2 Самуїла 6:2)
13:9 аУ 2 Самуїла 6:6 – *Накона*
13:11 аБукв. *Ураження Уззи*
14:11 аБукв. *Майстер проривів*
15:18 аЗа масоретським текстом і Вульгатою; Септуагінта опускає *Бен*.
[15:13] *Див. Спеціальний розділ на стор. 4 коментарів до Колосян.*
16:22 аПорівняйте вірші 8–22 із Псалмом 104:1–15
16:33 аПорівняйте вірші 23–33 із Псалмом 95:1–13
16:34 аПорівняйте вірш 34 із Псалмом 105:1
16:36 аПорівняйте вірші 35, 36 із Псалмом 105:47, 48
17:10 аТобто, царську династію
18:4 аАбо *сімсот* (пор. 2 Самуїла 8:4)
18:8 аУ 2 Самуїла 8:8 – *Бетах*
18:9 аУ 2 Самуїла 8:9, 10 – *Тоі*
18:10 аУ 2 Самуїла 8:10 – *Йорам*
[18:3] *Див. Спеціальний розділ щодо переписування текстів на стор. 5 коментарів до 2 Царів.*
18:12 аАбо *Арама* (сирійців) (пор. 2 Самуїла 8:13)
18:16 аУ 2 Самуїла 8:17 – *Сераю*
19:6 аУ 2 Самуїла 10:6 – *Арам Цова*
19:16 аТобто, Євфрату
bУ 2 Самуїла 10:16 – *Шобак*
19:18 аАбо *сімсот* (пор. 2 Самуїла 10:18)
bАбо *вершників* (пор. 2 Самуїла 10:18)

[19:18] Цілком можливо, що число «сім тисяч» і термін «піші» є результатом неправильно скопійованого рукопису, зробленого переписувачами сотні років тому (див. 2 Самуїла 10:18). [Щоб дізнатися більше про проблеми при переписуванні текстів, див. стор. 5 коментарів до 2 Царів]. Однак також можливо, що «піші» були «вершниками» (2 Самуїла 10:18), які також значну кількість часу билися як «піші» воїни.

20:3 аУ Септуагінті – *розрубав.*

20:4 аУ 2 Самуїла 21:18 – *Сафа*

20:5 аУ 2 Самуїла 21:19 – *Ярей Ореґіма*

20:7 аУ 1 Самуїла 16:9 – *Шамма*

21:12 аАбо *сім* (пор. 2 Самуїла 24:13)

bАбо Ангела, і так далі в розділі

[21:12] Чому в 2 Самуїла 24:13 однією з Божих кар були сім років голоду, тоді як тут літописець пише про три роки голоду? Існує принаймні два можливих пояснення такої різниці. По-перше, цілком можливо, що пророк Ґад приносив Давиду Боже послання двічі. Можливо, Ґад сказав Давиду про покарання в сім років голоду під час їхньої першої зустрічі (2 Самуїла), а потім сказав Давиду про три роки голоду. До того ж є різниця у формулюванні цих двох уривків. У 2 Самуїла 24:13 ця опція подається як запитання: «Чи прийдуть тобі сім літ голоду в твоїм краї…?»), тоді як у 1 Хронік 21:12 це більше схоже на наказ вибирати між альтернативними варіантами: «Вибери собі: або три роки голоду…». Але чому Бог зробив таку зміну в альтернативах, які Він представив Давиду? Можливо, через те, що Давид визнав свій гріх, розкаявся та благав Бога про милосердя.

Друга можливість полягає в тому, що стародавній писар міг переплутати єврейські цифри, які позначалися літерами. Подібно до того, як поліграфічні компанії сьогодні можуть допускати незначні друкарські помилки при друку Біблій, і як помилки переписувачів можна знайти в різних історичних творах (наприклад, Тацита, Йосипа Флавія тощо), які не порушують загальної цілісності тексту, час від часу в Біблії можна натрапити на невідповідності в числах, іменах тощо, які є результатом помилок переписувачів, а не натхненних авторів. Переписувач міг поглянути на манускрипт 1 Хронік, з якого він переписував текст, і побачив «три» у вислові «три місяці» далі у вірші, й помилково подумав, що це число належить до тривалості «років голоду», про які йшлося раніше у вірші. Докладніше про проблеми при переписуванні текстів див. у Спеціальному розділі на стор. 5 коментарів до 2 Царів.

21:15 аАбо *Він*

22:9 аБукв. *Мирний*

23:7 аУ Вихід 6:17 – *Лібні*

23:15 аЄвр. *Ґершон* (пор. 5:27)

23:16 аУ 24:20 – *Шубаїл*

24:15 аВ Септуагінті та Вульгаті – *Афсес.*

24:20 аУ 23:16 – *Шебуїл*

24:22 аУ 23:18 – Шеломіт

24:23 аУзято з 23:19 (за деякими єврейськими манускриптами та Септуагінтою)

bУзято з 23:19 (за деякими єврейськими манускриптами та Септуагінтою)

25:2 аУ вірші 14 – *Єсареїлаг*

25:3 аУ вірші 11 – *Їдрій*

b*Шімеї* зустрічається в одному єврейському та кількох манускриптах Септуагінти і завершує шістку синів (пор. вірш 17).

25:4 аУ вірші 18 – *Азарел*
bУ вірші 20 – *Шубаїл*
cУ вірші 22 – *Єремот*
25:11 аУ вірші 3 – *Церій*
25:14 аУ вірші 2 – *Ашареїл*
25:18 аУ вірші 4 – *Уззіїл*
25:20 аУ вірші 4 – *Шебуїл*
25:22 аУ вірші 4 – *Єрімот*
26:15 аЄвр. *асуппім*
26:17 аЄвр. *асуппім*
26:18 аМожливо, двір або колонада, яка простягалася на захід від храму
27:4 аЄвр. *Додай*, зазвичай пишеться *Додо* (пор. 2 Самуїла 23:9)
27:8 аВ 11:27 – *Шамма*, у 2 Самуїла 23:11 – *Шама*
27:15 аВ 11:30 і 2 Самуїла 23:29 – *Хелед*
29:1 аБукв. *палац*

[29:7] Використання грошової одиниці, відомої як дарейки (в перекладі І. Огієнка), в оповіді, яка передувала винаходу цієї валюти на 500 років, спонукало декого вважати, що автору 1 Хронік бракувало божественного проводу. Критики праві в тому, що дарейки були монетами Перської імперії, які ймовірно отримали свою назву від Дарія Мідійця. Крім того, незважаючи на те, що літописець використовував дарейки для оцінки приношень на будівництво храму, яке відбулося приблизно в 970 році до н.е., ця монета **дійсно** була невідома за часів Давида[5]. Її не карбували раніше 515 року до н.е.[6], і вона не могла була відома в Палестині до п'ятого століття до нашої ери (коли, ймовірно, і була написана 1 Хронік). Тож чому цей факт не спростовує непогрішність Святого Письма? Як у безпомилковому оповіданні могли міститися назви того (як-от грошей), чого ще не могло існувати на момент написання цієї оповіді?

Власне, використання терміну «дарейки» автором 1 Хронік у V столітті до н.е. не означає, що він сам вірив або хотів змусити своїх читачів повірити, що в обігу ізраїльтян за часів Давида були дарейки. Літописець просто хотів висловити суму золота, пожертвуваного ізраїльтянами, мовою, яка була б зрозумілою читачам його часу, не маючи наміру припускати, що ця валюта використовувалася за часів Давида[7]. Він просто використав термін, який був добре зрозумілим у той час, щоб його читачі могли краще зрозуміти жертву тих, хто віддав своє золото (див. Езри 2:69; 8:27; Неемії 7:70–72).

Літописець використав фігуру мови, відому як *пролепсис* (віднесення чогось, наприклад події чи назви, до часу, який їй передує). Люди часто використовують цей прийом заради зручності або для кращого розуміння, про що йдеться. Наприклад, ми можемо дивитися спеціальну програму про дитинство президента Рональда Рейгана, але тоді він ще не був президентом (ми посилаємося на нього як на президента, щоби аудиторія могла зрозуміти, про кого йдеться). Час від часу цей прийом використовують і автори книг Біблії (як у Буття 13:3; 28:19), так само й літописець, коли пояснював розмір добровільних пожертвувань ізраїльтян для будівництва Божого храму.

29:8 аМожливо, це *Єхіїлій* (пор. 26:21, 22)
29:19 аБукв. *палац*

КІНЦЕВІ ПРИМІТКИ

1. Victor Hamilton (1990), *The Book of Genesis: Chapters 1-17* (Grand Rapids, MI: Eerdmans), стор. 446.
2. Chaim Rabin (1974), "The Origin of the Hebrew Word *Pilegeš*," *Journal of Jewish Studies*, 25:362.
3. Див. "Genealogy" (1986), *Nelson's Illustrated Bible Dictionary* (Thomas Nelson Publishers). Див. також Larry Richards (1993), *735 Baffling Bible Questions Answered* (Grand Rapids, MI: Revell), стор. 106.
4. Враховуючи те, що троє старших братів Давида були воїнами у війську Саула (1 Самуїла 17:13 і далі), було б не дивно, якби хтось із інших братів Давида також став воїном і загинув у бою.
5. *The Wycliffe Bible Commentary* (1962), Electronic Database: Biblesoft.
6. Raymond Dillard and Tremper Longman III (1994), *An Introduction to the Old Testament* (Grand Rapids: Zondervan), стор. 171.
7. C.F. Keil and F. Delitzsch (1996), *Keil and Delitzsch Commentary on the Old Testament* (Electronic Database: Biblesoft), updated edition.